

2. Прадід Ю. Ф. Патронімічні прізвища (на матеріалі українських варіантів християнських імен). *Українське мовознавство*. 2021. Вип. 1(51). С. 28–45.

Анна Пузанова,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
науковий керівник – кандидат філологічних наук,
доцент Галина Бачинська

УРБАНОНІМИ ЯК РЕПРЕЗЕНТАНТИ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ ЗАПОРІЖЖЯ

Урбанонімний простір є цілісною системою, у якій нові назви формуються відповідно до мовних норм. На його розвиток впливають позамовні чинники, зокрема соціально-економічні, етнокультурні та етноментальні. Урбаноніми — це назви об'єктів у межах міста (вулиць, провулків, площ, набережних тощо), які разом утворюють просторову структуру конкретного населеного пункту. Найчисленнішою групою в цій системі є годоніми (від грец. *ὁδός* — дорога, шлях, вулиця), тобто власні назви лінійних міських об'єктів — вулиць, проспектів, провулків, набережних тощо. Окрім них, виділяють агороніми — назви площ і майданів, а також мікрохороніми — назви парків і кладовищ.

Дослідження й аналіз сучасних міських назв є актуальними та значущими, оскільки вони відображають цінності епохи свого виникнення, а також ставлення жителів міст до цих найменувань.

Проблематика урбанонімного простору стала предметом наукових праць багатьох дослідників. Зокрема, Ю. Карпенко у статті «Синхронічна сутність семантичного способу словотвору» детальніше розкриває механізми формування урбанонімів, зосереджуючись на одному з ключових способів їх творення — лексико-семантичному. Урбаноніми Закарпаття досліджували К. Галас, М. Романюк, Х. Зикань, Н. Кидибиц, О. Негер, приділяючи увагу їхній етимології, мотивам найменування, причинам перейменувань та іншим аспектам. В. Лучик аналізує шляхи розвитку урбанонімів в українській мові, виокремлюючи їх семантичні типи залежно від принципів номінації,

мотиваційних характеристик і значень твірних основ. Питання перейменування міських об'єктів розглядає О. Тарасенко. Семантичний аналіз твірних основ урбанонімів міста Кіровограда здійснила Р. Ляшенко, наліз внутріміських об'єктів м. Тернополя провели Г. Бачинська та М. Тишковець, О. Вербоовецька. Т. Вінтонів (урбанонімія м. Київ), К. Андрощук (урбанонімія м. Вінниця), Н. Малюга (урбанонімія м. Кривий Ріг), Т. Ніколашина (урбанонімія м. Полтава), М. Тахтаулова (урбанонімія м. Запоріжжя), Л. Юрса (урбанонімія м. Львів).

Метою нашої статті є дослідження урбанонімів міста Запоріжжя. Запоріжжя є індустріальним, культурним та історичним центром України. Має розгалужену систему урбанонімів, що формувалася під впливом різноманітних чинників: від козацької доби до радянського періоду та сучасних процесів декомунізації. В умовах сучасних суспільно-політичних трансформацій, спричинених повномасштабним вторгненням росії в Україну, урбанонімістичний простір зазнає помітних змін. У місті Запоріжжя спостерігається активний процес перейменування вулиць, площ тощо. Особливо активно у місті відбувається процес декомунізації урбанонімів, зокрема усунення з міського простору назв, пов'язаних із радянською ідеологією, та їх заміна на найменування, що відображають національну історію, культуру й сучасні суспільні цінності. У зв'язку з цим дослідження урбанонімного простору міста Запоріжжя набуває особливої актуальності, оскільки дає змогу простежити зміни в системі міських назв і зрозуміти, як вони відображають історію та сучасне життя міста.

У статті розглянуто сучасний урбанонімний простір м. Запоріжжя як важливий компонент культурної картини міста. Нами зібрано та проаналізовано 215 урбанонімів. Здійснено їх класифікацію за тематичними групами. Найчисельнішою є група урбанонімів на честь видатних діячів:

- на честь військових: *вул. Артема Присяжнюка, вул. Антона Незоли, вул. Дмитра Коцюбайла, вул. Марка Безручка, вул. Олександра Говорухи, вул. Петра Третяка;*

- на честь науковців: *майдан Академіка Вернадського, вул. Академіка Іванченка, вул. Академіка Климова, вул. Академіка Чабаненка, вул. Академіка Валентина Глушка, вул. Ігоря Сікорського;*
- на честь композиторів: *вул. Артема Веделя, пров. Лисенка, вул. Леонтовича;*
- на честь музикантів: *вул. Андрія Лободи, вул. Євгена Адамцевича;*
- на честь письменників: *вул. Шевченка, вул. Остапа Вишні, вул. Лесі Українки, вул. Петра Ребра, вул. Миколи Хвильового, вул. Олесь Гончара, вул. Олени Пчілки, вул. Івана Франка, вул. Павла Чубинського, вул. Ольги Джигурди, вул. Мішо Хаджійського, вул. Карпенка-Карого;*
- на честь педагогів: *вул. Софії Русової, вул. Сухомлинського, вул. Макаренка, вулиця Якова Новицького;*
- на честь церковних діячів: *вул. Архангела Михайла;*
- на честь архітекторів: *вул. Архітекторки Бельм;*
- на честь державних діячів: *вул. Івана Мазепи, вул. Фелікса Мовчанського, вул. Князя Володимира, вул. Гетьмана Скоропадського, вул. Михайла Грушевського.*

Наступною за чисельністю є група урбанонімів на честь історичного минулого міста: *вул. Запорізьких вогнеборців, вул. Запорізького Дуба, вул. Запорізького Козацтва, вул. Запорізьких стрільців, вул. Чорних Запорожців, вул. Моторобудівників, вул. Металургів, вул. Вільного Козацтва, вул. Хортицька, вул. Запоріжсталівська, вул. Сталеварів, вул. Скіфська, вул. Козака Бабури, вул. Козацьких Гетьманів.* Чисельною є група урбанонімів з топонімним компонентом: *вул. Дніпровська, вул. Луганська, вул. Запорізька, вул. Українська, вул. Полтавська, вул. Київська, вул. Конотопська, вул. Житомирська, вул. Донецька, вул. Звенигородська, пров. Бердянський, вул. Тбіліська, вул. Узбекистанська, вул. Феодосійська.* Також існує велика група описово-характеристичних урбанонімів (прикметникові форми): *вул. Відома, вул. Краєвидна, вул. Квіткова, пров. Вантажний, вул. Магічна, пров. Малий, пров. Медовий, вул. Книжкова, пров. Календарний, пров. Січовий, вул. Чарівна,*

вул. Офіцерська. Частина урбанонімів містить вказівки на об'єкт, розташований на цій вулиці: *вул. Поштова, вул. Театральна, вул. Дєповська, вул. Залізнична, вул. Фестивальна, вул. Портова, вул. Новобудов, вул. Крайня, вул. Базарна.* Незначною кількістю представлені урбаноніми з числовим компонентом: *Квартал 26, вул. Героїв 93-ї бригади, вул. Героїв 37-го батальйону, вул. 115-й квартал, вул. Героїв 55-ї бригади, вул. Героїв 110-ї бригади.*

Отже, аналіз урбанонімного простору міста Запоріжжя засвідчує, що власні назви міських об'єктів є важливим відображенням історичних, культурних та соціально-політичних процесів. Встановлено, що найчисельнішою є група урбанонімів, присвячених видатним особам, що свідчить про антропоцентричний характер сучасної номінації та прагнення увіковічнити значущі постаті національної історії й культури. Вагоме місце займають також назви, пов'язані з історичним минулим міста, його козацькою спадщиною та індустріальним розвитком.

Урбанонімний простір характеризується різноманітністю принципів найменування: поряд із антропонімами функціонують топонімічні, описово-характеристичні та функціонально мотивовані назви, що забезпечують орієнтацію в міському середовищі та відображають специфіку локального простору. Менш продуктивними є урбаноніми з календарною та числовою семантикою.

Суттєвим чинником трансформації сучасної урбанонімії є процеси перейменування та декомунізації, які сприяють утвердженню національної ідентичності та оновленню символічного простору міста. Отже, урбанонімія Запоріжжя постає як динамічна система, що поєднує історичну спадковість із сучасними суспільними змінами та відображає актуальні ціннісні орієнтири українського суспільства.

Список використаної літератури

1. Малюга Н. Маркування сучасного соціокультурного простору через зміну топонімічних назв (на прикладі Кривого Рогу). *Проблеми гуманітарних наук:*

збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія», 72–81 с.

2. Бачинська Г., Тишковець М. Урбанонімна система міста Тернополя. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Мовознавство. Тернопіль, 2014. Вип. II (24). С. 15–18.

3. Кравченко Л., Романюк Ю. Перейменування вулиць і провулків у Романівському районі Житомирської області. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Мовознавство. Тернопіль : Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка, 2017. Вип. 1 (27). С. 184–189.

Оксана Савка,

Олена Савка,

студенти

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка;

науковий керівник – кандидат філологічних наук,

доцент Галина Бачинська

ТИПОЛОГІЯ ТА ГРАМАТИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАГОЛОВКІВ У ТВОРЧОСТІ ОЛЕКСАНДРА СМІКА

Кожна людина має ім'я — унікальний знак, що вирізняє її серед інших і слугує основою особистої та соціальної ідентичності. Аналогічно, художній твір має свій власний «знак», який його називає, одночасно впливаючи на емоції читача, підсилюючи інтерес до прочитання та сприяючи інтерпретації змісту тексту, формуючи певний ракурс сприйняття. Саме таку роль виконує заголовок — неповторне й виразне «ім'я» твору, притаманне лише йому.

За структурою заголовки поділяють на три типи: заголовки-слова, заголовки-словосполучення та заголовки-речення.

У творчості Олександра Сміка значну роль відіграють заголовки-речення, які, залежно від граматичної структури, поділяються на двоскладні та односкладні, прості та складні, а також ті, у яких граматична основа збагачується другорядними членами речення.